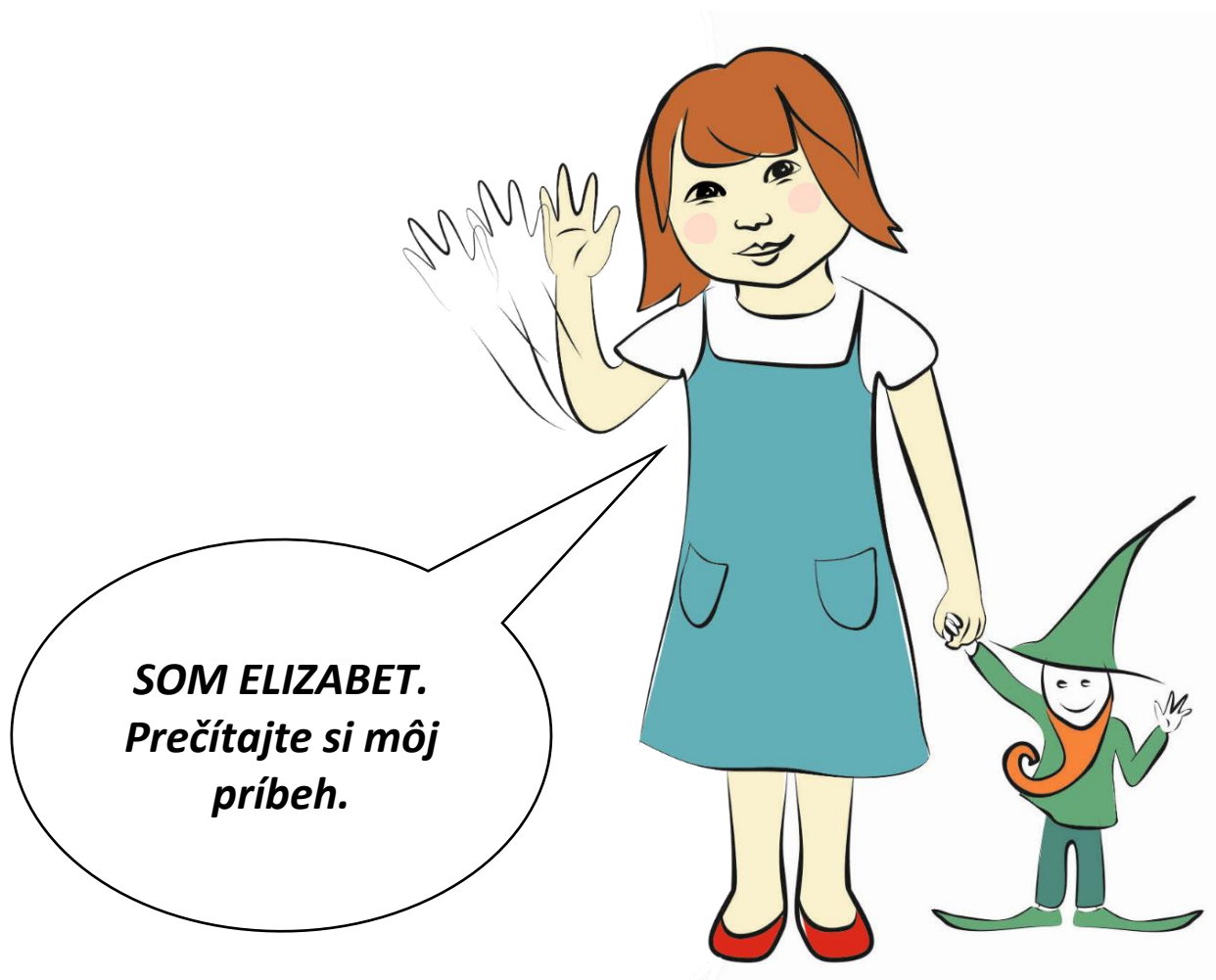

ELIZABET A JEJ VÝNIMOČNOSŤ

Príručka o tom, čo to znamená byť intelektovo nadaný
a čo pomáha.

ÚVOD

Ponúkame vám ďalšiu zo série našich minipríručiek ako navigáciu na rozpoznanie osobitostí v správaní žiakov, tentoraz o žiakoch s intelektovým nadaním. Prináša návody, ako napredovať v ich vzdelávaní a výchove. Učitelia, asistenti, začínajúci špeciálni pedagógovia i rodičia v nej môžu nájsť aj praktické rady, ako pracovať s ich výnimočnosťou v škole, ale aj doma.

PaedDr. Eva Gelányiová, špeciálna pedagogička

Ahoj, volám sa Elizabet.

Oblaky..., hviezdy..., princezničky..., piesok..., voda... Hlava zamestnaná nekonečnou fantáziou... To bol môj svet, svet plný všadeprítomných „verných kamarátov škriatkov“.

MATERSKÁ ŠKOLA

Už v MŠ som rada kreslila a vraj veľmi pekne (nie všetky pani učiteľky si pamätali moje meno), ale bola som „tá, čo tak krásne kreslí“.

Hry dievčat, pri ktorých sa napodobňovali činnosti dospelých (hra na kaderníčku, lekárku, učiteľku...) som pozorovala, ale nemalo to pre mňa dostatočný fantazijný podnet. A tak som si radšej kreslila a čakala na maminu.

Spomínam si – **pamäť som mala vždy veľmi dobrú** – všetky básničky, pesničky na vystúpenia som vedela (vlastne celý program som vedela naspamäť), **ale vystúpiť pred obecenstvom,**

pred maminkami, oteckami, starými rodičmi, som nechcela (mala som z toho neskutočný stres) a bolo mi **nepríjemné**, keď mi pripomínali: „To zvládneš, veď to vieš!“

Vždy som mala **obavy z nových vecí**. Nemôžem povedať, že by som nemala rada materskú školu, ale veľmi som sa tešila na maminu, na svoju izbu, kde som mala svoj svet, samozrejme aj svoj neporiadok, **neviem vyhodiť veci, ktorých som sa raz dotkla** (papieriky, obrázky...).

Prosím, nezhadzujte moje veci, skôr ma naučte systém (škatule s označením: PAPIER – FARBIČKY – KNIHY – BÁBIKY...).

Nikdy nezabudnem na deň z detstva, keď mi v rámci sťahovania a upratovania rodičia pretriedili hračky. To by mi až tak neprekážalo, ale vidieť, ako mojich plyšových psíkov hádžu do veľkokapacitného kontajnera – to som „nerozdýchala“ dodnes!

Už ako predškolačka som vedela čítať, no veľmi rada som počúvala, keď nám pani učiteľka čítala rozprávky pred spaním – to mi moja fantázia pracovala naplno, a preto som často ani nezaspala. „Fintila“ som – oči som zatvorila a tvárila som sa, že spím.

Doma zas bolo pre mňa **náročné vyberať z ponúk**: „Zajtra pôjdeme na výlet, budú tam zvieratká, alebo na detské ihrisko, alebo k starej mame...“

Potrebujem presnú inštrukciu, nie možnosť výberu: „Zajtra pôjdeme ... (napr. k starej mame). Odchádzame ... (napr. po raňajkách). Vrátime sa ... (napr. na večeru, o 18.00 hod.)...“

Pri všetkých nových veciach potrebujem presnú inštrukciu – počas návštevy lekára mi budú robiť to a to...

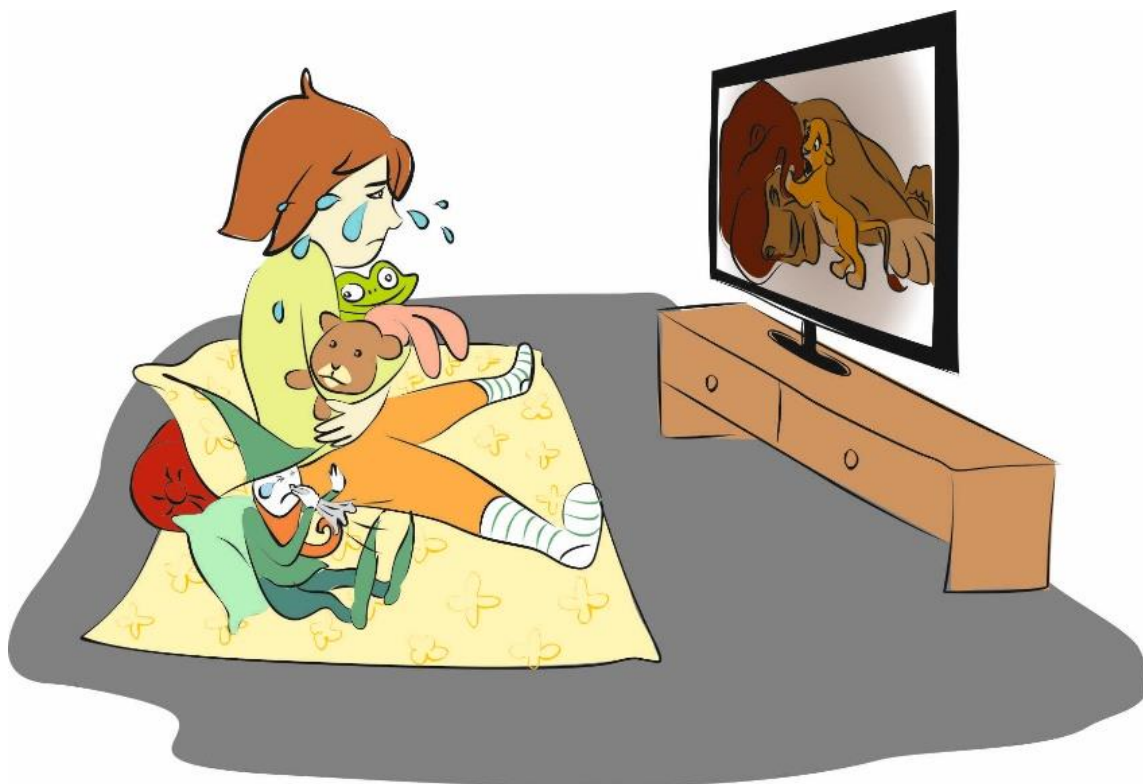
Ak toto viem, som pripravená a zvládnem to v pohode. **Nemám rada neistotu a nepresnú informáciu** (...veď je ešte malá, nerozumie tomu, nemusíš jej to vysvetľovať), napríklad aj pri bežnej činnosti, akou je umývanie riadu.

Pred nástupom do školy som vedela čítať, písať (len tlačným písmom), matematicky som sa orientovala do 100, chápala som systém sčítavania aj odčítavania, rozumela som, čo sa robí pri násobení.

Niektoré udalosti s emocionálnym podtextom som prežívala veľmi intenzívne (napr. rozprávky som často preplakala).

Veľmi ma zraňovala aj kritika dospelých.

ZÁKLADNÁ ŠKOLA

V škole sa mi najprv veľmi páčilo, všetko bolo nové, zaujímavé, ale keď prišli prvé písmenká a všetci sme museli správne prečítať „A ako auto...“, ja som vedela už prečítať aj „auto“, prišli prvé „snívačky“ a napomínania: „Elizabet, dávaj pozor! Nepozeraj z okna, čo tam vidíš?!“

Videla som svojich drakov, princezničky a môj krásny veľký svet plný fantázie a verných škriatkov...

A prišlo prvé rodičovské združenie:

*„Viete, vidieť, že vaša dcéra je veľmi šikovná, ale na hodinách je nesústredená, nedáva pozor.“
Mojim rodičom bolo odporučené absolvovať so mnou psychologické vyšetrenie v centre pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie.*

Záver: Ide o dieťa s intelektovým nadaním.

Čo teraz?

CHARAKTERISTICKÉ PREJAVY INTELEKTOVO NADANÝCH DETÍ

Medzi typické charakteristiky intelektovo nadaných detí patria:

- **vývinový náskok** pred rovesníkmi v jednej alebo vo viacerých kognitívnych oblastiach,
- **skoré čítanie** (dieťa sa naučí čítať ešte v predškolskom veku),
- objavenie sa **kalkulačných spôsobilostí** už v predškolskom veku (dieťa sa ešte pred zaškolením naučí spočítavať a odpočítavať v obore nad desať),
- **dobrá pamäť, rýchlosť a ľahkosť učenia,**
- vysoká **intelektuálna zvedavosť,**
- aktivita, motivácia, **radosť z objavovania nového,**
- **široké spektrum záujmov,**
- **záujmy netypické pre daný vek,** zanietenosť pre niektorú oblasť, hlboké vedomosti dieťaťa v tejto oblasti (dinosaury, astronómia, zemepis, živočíchy a pod.),
- **schopnosť hlboko sa sústrediť** na predmet svojho záujmu,
- **kladenie nezvyčajných, často až filozofických otázok** (čo je za nekonečnom, čo je pred životom...),
- **široká slovná zásoba a dobrá argumentácia,**
- potreba vymýšľať, nekonvenčnosť, **kritickosť k autoritám,**
- **nadpriemerné výkony v psychologických testoch** (inteligencie, tvorivosti, motivácie...).

Nie každé nadané dieťa sa musí prejavovať všetkými či aspoň väčšinou týchto charakteristík; skupina intelektovo nadaných je veľmi rôznorodá.

MOŽNÉ „PROBLÉMOVÉ“ PREJAVY NADANÝCH DETÍ

- V niektorých prípadoch sa mimoriadne intelektové nadanie môže spájať aj s rôznymi problémami.
- Nadané deti môžu mať telesné i zmyslové postihnutie, vývinové poruchy učenia, reči alebo správania, ale aj psychiatrické a neurologické ochorenia či neurotické poruchy.

Sprievodnými znakmi vysokého intelektového nadania niekedy bývajú tiež:

- nižšia potreba spánku, niekedy až jeho poruchy,
- hyperaktivita,
- nedostatočne rozvinutá grafomotorika,
- nízke sebavedomie,
- znížená sociálna adaptácia, emocionálne problémy, negativizmus,
- neochota podriaadiť sa vonkajšej autorite,
- neochota prijať prehru,
- perfekcionizmus, príliš vysoké požiadavky na seba alebo okolie,
- neobvyklé doslovné chápanie významu slov prejavujúce sa „chytaním za slovíčka“.

(Metodické pokyny na zaraďovanie detí do špeciálnych výchovno-vzdelávacích programov pre intelektovo nadaných žiakov č. CD-2005-19376/26377-1:091 schválené Ministerstvom školstva Slovenskej republiky dňa 25. 8. 2005 s platnosťou od 1. septembra 2005, aktualizované k 1. 9. 2008.)

Moji rodičia dostali v poradenskom centre odporúčania, aké možnosti vzdelávania sú pre mňa vhodné:

- Vzdelávanie v triede pre intelektovo nadané deti alebo pokračovať v triede základnej školy spolu s inými deťmi, t. j. **v školskej integrácii a podľa IVVP.** (IVVP = individuálny výchovno-vzdelávací program)

Boli mi zistené aj oslabenia v grafomotorike – preferovala som písanie tlačným písmom, písané písmo som mala ťažšie čitateľné.

V rámci IVVP som dostala nové možnosti:

- že môžem čítať knihy, ktoré ma zaujímajú,
- že môžem vytvárať obrázkové čítanie podľa svojej fantázie,
- aby mi boli vo všetkých predmetoch akceptované vlastné postupy, ktoré by viedli k žiaducim výsledkom, aj keď sa líšili od bežne používaných,
- aby sa mi vo vzdelávaní rešpektovali oslabenia v grafomotorike (dysgrafia), mohla som konečne písať tlačným písmom; gramaticky píšem správne.

Tiež bolo rodičom odporučené, že neskôr, podľa potreby, môžem:

- **postúpiť do vyššieho ročníka** bez absolvovania predchádzajúceho ročníka – prestup sa uskutoční na základe vykonania komisionálnych skúšok z predmetov, ktoré určí riaditeľ školy,
- **absolvovať viacero ročníkov** počas jedného školského roka, napr. návšteva jednotlivých vyučovacích hodín vo viacerých ročníkoch.

Dokonca bolo povedané aj to, že žiak s intelektovým nadaním môže skončiť základnú školu skôr ako za deväť rokov. Na vysvedčení sa do doložky uvedie: „Žiak získal nižšie stredné vzdelanie.“

(§ 18 ods. 8 vyhlášky č. 320/2008 Z. z. o základnej škole)

A tak som pokračovala vo vzdelávaní v mojej bežnej základnej škole integráciou, ale **výhoda bola práve v tom, že som mala individuálny výchovno-vzdelávací program, v ktorom boli zohľadnené všetky moje špecifiká.**

Vzdelávanie na základnej škole som zvládla, ale kolektív bol pre mňa náročný, nevedela som sa zaradiť medzi spolužiakov, nechápala som módne úlety rovesníčok, ich časté chodenie po obchodoch, „šaškovanie“, ja som túžila len po svojej izbe a svojich obľúbených knihách, bola som schopná prečítať aj jednu celú knihu za deň. Neskôr som čítala knihy po anglicky.

No kamarátky som stále nemala.

A často som počúvala: „Tak asi je chyba v tebe, keď s nikým nevychádzaš!“ Tak som sa začala uzatvárať ešte viac. Bolo obdobie, že som si kamarátky vymýšľala...

Vtedy som si často hovorila: Asi som radšej mala ísť do triedy pre žiakov s intelektovým nadaním.

Málo, ale aspoň trochu som si rozumela so spolužiakmi na výtvarnom odbore základnej umeleckej školy. Tam nás spájalo výtvarné nadanie.

V ZŠ boli tiež problémom moja dobrá pamäť a zmysel pre spravodlivosť. Keď náhodou niektorý učiteľ zabudol, že sme mali písať písomnú prácu, tak ja som mu to pripomenula a už bol problém: „Elizabet! Bud' ticho!“ Spolužiaci ma vôbec nepochopili, bola som jednoducho bonzáčka...

STREDNÁ ŠKOLA

Vzdelávanie pokračovalo na gymnáziu. Gymnázium bolo pre mňa „tichá škola“. Vysvetlím...

Napríklad: **Mala som veľa otázok na pedagógov, no nebol čas na odpovede** – zdržiavala som hodiny, nebola som preto obľúbená ani u pedagógov.

Možnosť ústnych odpovedí bola veľmi malá, odpovedalo sa len písomne. Na pedagógov som často pôsobila ako drzá, ale ja som len chcela odpovede na otázky, ktoré má zaujímali. ...preto „tichá škola“.

Aj tu pretrvával môj **problém zo začlenením do kolektívu**. Spolužiaci nechápali, prečo mám potrebu sa stále niečo pýtať.

V tom období som navštívila odborníčku, ktorá mi veľa vecí postupne vysvetľovala: že teraz ako prváčku ma síce kolektív neberie, ale koncom tretieho ročníka a v štvrtom ročníku ma určite pochopia, dokonca budem mať aj kamarátky, kamarátov. Neverila som jej, ale stalo sa!

Spolužiaci moju spoločnosť postupne začali vyhľadávať, našli sme spoločné témy, napr. o význame matematiky, o historických stavbách atď.

Priateľstvá s mnohými z nich (z gymnázia) pokračovali aj počas štúdia na vysokej škole.

VYSOKÁ ŠKOLA

No a VŠ, čo myslíte, akú som si vybrala? No predsa architektúru! A to **už som sa mohla naplno realizovať** – mohla som sa pýtať, mohla som vyjadriť svoj názor, svoje podnety, dokonca som bola za svoje nekonečné otázky pochválená!

Jedna z mojich spomienok:

Nastúpila som do prvého ročníka VŠ a išla som na prednášku z deskriptívy. Pozorne som počúvala, všetkému som rozumela. Až po prednáške som zistila, že omylom som bola na prednáške určenej pre tretíakov.

Sme často nepozorní a chaotickí.

Môj odkaz pre nadaných:

→ Vytvorte si rozprávkový domček (od ktorého budete mať kľúč len vy!), v ktorom budú uložené vaše nápady, myšlienky, ktoré prídu len-tak. Nebudte leniví, zapíšte si ich (lebo odletia)...

→ Posúvajte sa podľa individuálnych možností.

→ Nebojte sa navštíviť odborníka, veľa vecí vám vysvetlí.

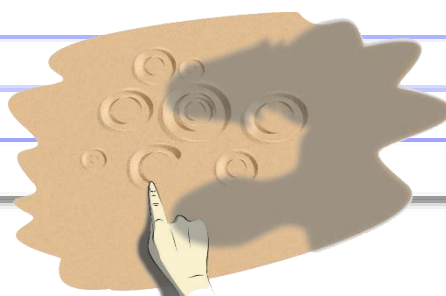
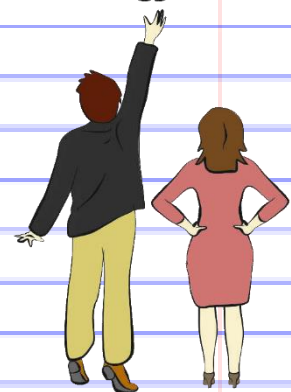
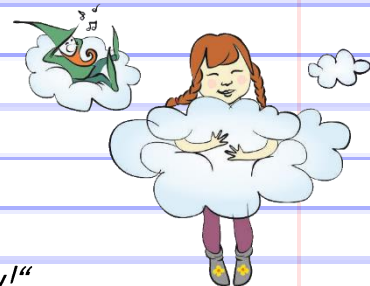
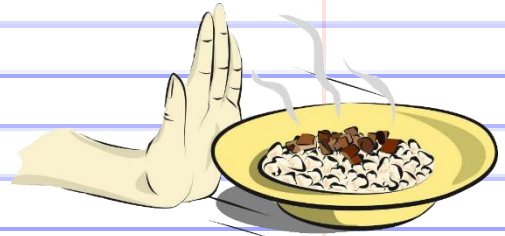
→ Ak cítite potrebu, pýtajte sa!

→ Prosíme okolie o toleranciu pri výbere jedla, vyhnite sa, prosím vás vete: „Aspoň ochutnaj! ...prečo nemáš rád bryndzové halušky?!...“

→ Nenúťte nás do sociálnych vzťahov za každú cenu, nám stačí málo ľudí okolo seba, potrebujeme kvalitu nie kvantitu.

→ Tiež vás prosíme, vyhýbajte sa vete: „Vráť sa už konečne na zem z tých oblakov!“
Nechajte nás snívať.

→ „Nerušte naše kruhy!“ (Archimedes) - slová učenca Archimeda krímskym dobyvateľom mesta, aby neničili geometrické obrazce, ktoré nakreslil do piesku pred svojou smrťou. Veta, s ktorou sa údajne obrátil na rímskeho vojaka predtým, ako ho prebodol kopijou: „Nedotýkaj sa mojich kruhov.“

A na záver ešte niekoľko drobností, ktoré pre nás, malé či veľké Elizabety (malých či veľkých mimoriadne nadaných Ernestov), znamenajú viac, než si myslíte:

- **Hoci sme nadané/-í, nie sme dokonalé/-í**, aj my máme svoje jedinečné, ale aj slabé stránky.

- To, že v nás vidíte múdrosť, ešte neznamená, že hneď porozumieme všetkému.

- **V niektorých oblastiach sme výnimočné/-í, no možno práve jednoduché veci sú pre nás tie najťažšie.**

- Často víťazíme vo vedomostných súťažiach, no zároveň v niektorých bežných školských činnostiach nedokážeme naplniť vaše očakávania.

Mylné je očakávanie, že keď chodím do „nadanej“ triedy, tak budem dostávať samé jednotky, alebo že keď som intelektovo nadaná, tak budem písať diktáty bez chyby. Alebo že keď viem pekne kresliť, tak budem aj nádherne písať... My sa snažíme. Verte nám, a náš neúspech nás bolí omnoho viac než vás sklamanie.

- **Neporovnávajte nás s ostatnými, ak sa nám niečo nepodarí.**

Ja osobne asi nikdy nezabudnem na ten deň, keď pani učiteľka pred celou triedou porovnávala zošity z písania a ten môj bol nazvaný „no otras“. Vtedy a ešte mnohokrát. No napriek mojej najväčšej snahe sa mi písmo nepodarilo doteraz vylepšiť.

- **Niekedy vieme „veci“ riešiť veľmi rýchlo, rýchlejšie, než vieme vysvetliť, ako sme postupovali.**

Matematiku som milovala, súvislostiam som rozumela, výsledky príkladov mi nabiehali takmer samy. Nevieť, ako som to robila. No pán učiteľ vyžadoval postup po krokoch, ktoré nás naučil, aby videl, že príkladom naozaj rozumiem. Takže som bola často podozrivá z podvádžania alebo som strácala body za zápis postupu riešenia...

- **Veciam a situáciám potrebujeme rozumieť.**

Už som spomínala, že som sa veľa a často pýtala, žiaľ, často som počula odpoveď: „To nerieš, nauč sa to.“ A ja som sa to nenaučila, iba som si to zapamätala...

- **Situácie, ktoré sa nás bytostne týkajú, pociťujeme veľmi intenzívne.** Neznášame nespravodlivosť, bojíme sa zlyhania. Občas nás považujete za namyslených (nie sme namyslení, sme len nespokojní sami so sebou...), za tvrdohlavých (nie sme tvrdohlaví, len nás mrzí, keď neakceptujete náš názor), za trucovitých (nie sme trucovité, len máme iný názor, ako je ten váš), za nespoločenských (chceme sa kamarátiť, len ťažšie dôverujeme ostatným), za citovo chladných (svoje city často nedávame navonok najavo, no vnútorne ich prežívame intenzívne, pamätáme si sklamania, pochvaly, vašu ústretovosť i úprimnosť).
- **Nečakajte od nás dokonalosť,** aj my Elizabety či Ernestovia robíme chyby, no usilujeme sa poučiť sa z nich, neopakovať ich. Naše chyby nás robia lepšími, pamätáme si ich, posúvajú nás k novým skúsenostiam.
- Niekedy túžime byť aj my iba „obyčajné Betky“, aspoň na chvíľku, ale dobre vieme, že to nejde, takže zostávame Elizabetky, múdre, jedinečné, výnimočné, s hlavou v oblakoch a so škriatkom nablízku...

Elizabet

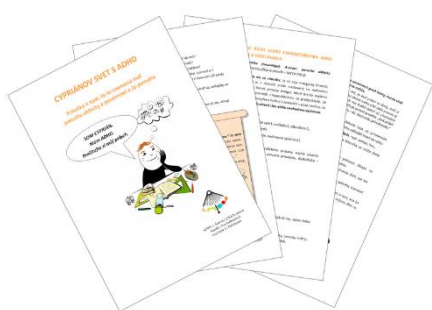
Prehľad publikácií od PaedDr. Evy Gelányiovej NA STIAHNUTIE:

**Aladárov Aspergerov
syndróm**

Bystríkove poruchy učenia

Cypriánov svet s ADHD

**Ducko a Ducinka a aktivity pre
deti s Downovým syndrómom**

**BYSTRÍKOVA POMÔČKA
MATEMATIKA + SLOVENSKÝ JAZYK**
PaedDr. Eva Gelányiová, PhDr. Ivana Drangová

**BYSTRÍK
DIDAKTICKÁ POSTREHOVÁ
HRA**
PaedDr. Eva Gelányiová

Publikácie aj hra vyšli v pedagogickom vydavateľstve **INFRA** Slovakia, nájdete ich
na www.kafomet-eshop.sk.

Poznámky: